

Херсонський державний університет
Кафедра філософії та соціально-гуманітарних наук

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Завідувач кафедри філософії та
соціально-гуманітарних наук

 доцент Поліщук І.С.
« 9 » вересня 2019 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Філософія та методологія науки
(номер і назва навчальної дисципліни)

Спеціальність: 035 Філологія

Спеціалізація: Українська мова та література

Факультет: української філології та журналістики

2019-2020 навчальний рік

Робоча програма _____ з філософії та методології науки _____ для студентів
(назва навчальної дисципліни)
за спеціальністю: 035 Філологія
спеціалізація: Українська мова та література

Розробники: Поліщук І.Є. – к.ф.н., доцент
(вказати авторів, їхні посади, наукові ступені та інші звання)

Робоча програма схвалено на засіданні кафедри філософії та соціально-гуманітарних наук

Протокол від "9" вересня 2019 року № 2

Завідувач кафедри _____

Поліщук І.Є.

(підпис)

(Поліщук І.Є.)

(прізвище та ініціали)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, ступінь вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів - 3	Галузь знань 03 Гуманітарні науки (шифр і назва)	Нормативна	
	Спеціальності: <u>035</u> <u>Філологія</u> Спеціалізація: <u>Українська мова та література</u> (шифр і назва)		
Змістових модулів - 2	Спеціальність (професійне спрямування):	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин - 90		5-й	5-й
	Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних - 2 самостійної роботи студента - 3,49	Семестр	
9-й сем.		9-й	
	Ступінь вищої освіти: <u>магістр</u>	Лекції	
		18 год.	6 год.
		Практичні, семінарські	
		14 год.	4 год.
		Лабораторні	
		год.	год.
		Самостійна робота	
58 год.	80 год.		
		Вид контролю: залік	

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить: для денної форми навчання - 0,59/1 для заочної форми навчання - 0,07/1

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета курсу:

Курс «Філософія та методологія науки» спрямований на засвоєння студентами, що навчаються за програмами освітньо-кваліфікаційного рівня «магістрант», найважливіших питань філософії науки, взаємозв'язків філософії та науки. В процесі вивчення курсу особлива увага повинна приділятися методологічним питанням, які мають велике значення для майбутніх фахівців різних галузей наукового знання. Курс включає основні положення найпоширеніших сьогодні філософських методологій науки.

Завдання курсу:

Теоретичні: забезпечення глибокого засвоєння специфіки філософського осягнення світу, сприяння формуванню високої світоглядно-методологічної позиції магістрантів.

Практичні: використання методологічних настанов та принципів у конкретно наукових дослідженнях (природничих, технічних або гуманітарних) та міждисциплінарних наукових галузях.

Зміст дисципліни «Філософія та методологія науки» спрямований на формування **компетентностей**, які узгоджуються із загальною та професійною підготовкою:

Загальні компетентності

- ЗК-1** Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.
- ЗК-2** Здатність бути критичним і самокритичним.
- ЗК-3** Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел.
- ЗК-4** Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.
- ЗК-5** Здатність працювати в команді та автономно.
- ЗК-7** Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
- ЗК-8** Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.
- ЗК-10** Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).
- ЗК-12** Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

Фахові компетентності спеціальності

- ФК-3** Здатність до критичного осмислення історичних надбань та новітніх досягнень філологічної науки.
- ФК-4** Здатність здійснювати науковий аналіз і структурування мовного / мовленнєвого й літературного матеріалу з урахуванням класичних і новітніх методологічних принципів.
- ФК-5** Усвідомлення методологічного, організаційного та правового підґрунтя, необхідного для досліджень та/або інноваційних розробок у галузі філології, презентації їх результатів професійній спільноті та захисту інтелектуальної власності на результати досліджень та інновацій.

Програмні результати навчання

ПРН-1 Оцінювати власну навчальну та професійну діяльність, будувати і втілювати ефективну стратегію саморозвитку та професійного самовдосконалення; розуміти основні теоретичні дисципліни в обсязі, необхідному для розв'язання професійних дослідних і педагогічних завдань; мовознавчі та літературознавчі дисципліни в синхронії та діахронії; усіх розділів української мовознавчої науки та української літератури.

ПРН-2 Упевнено володіти державною та іноземною мовами для реалізації письмової та усної комунікації, зокрема в ситуаціях професійного й наукового спілкування; презентувати результати досліджень державною та іноземною мовами; вміти вести іноземною мовою бесіду-діалог наукового характеру, користуватися правилами мовного етикету, читати літературу зі спеціальності, перекладати тексти філологічної проблематики, складати анотації, реферати, наукові виступи іноземною мовою.

ПРН-3 Застосовувати сучасні методики і технології, зокрема інформаційні, для успішного й ефективного здійснення професійної діяльності та забезпечення якості дослідження в конкретній філологічній галузі.

ПРН-5 Знаходити оптимальні шляхи ефективної взаємодії у професійному колективі та з представниками інших професійних груп різного рівня; управління освітнім процесом; ефективне здійснення комунікативно-навчальної функції (з охопленням інформаційного, мотиваційно-стимулюючого та контрольного-коригуючого компонентів); конструктивно-проектних функцій: планувати і творчо конструювати робочий процес; організаторської функції: творчо розв'язувати методичні задачі в процесі роботи, вносити до планів науково виважені корективи з метою досягнення бажаного результату.

ПРН-11 Здійснювати науковий аналіз мовного, мовленнєвого й літературного матеріалу, інтерпретувати та структурувати його з урахуванням доцільних методологічних принципів, формулювати узагальнення на основі самостійно опрацьованих даних.

ПРН-15 Обирати оптимальні дослідницькі підходи й методи для аналізу конкретного лінгвістичного чи літературного матеріалу.

ПРН-16 Використовувати спеціалізовані концептуальні знання з обраної філологічної галузі для розв'язання складних задач і проблем, що потребує оновлення та інтеграції знань, часто в умовах неповної/недостатньої інформації та суперечливих вимог; підвищувати власний професійний рівень, вдосконалювати кваліфікацію.

Міждисциплінарні зв'язки:

Курс «Філософія та методологія науки» органічно пов'язаний як з нормативною дисципліною «Філософія», так і з дисциплінами природничо-наукового та соціально-гуманітарного спрямування, що складають зміст навчального процесу всіх спеціальностей ХДУ. Методологічна підготовка для засвоєння знань здійснюється також за допомогою дисципліни «Основи наукових досліджень», що викладається для студентів всіх напрямів підготовки ХДУ.

1. Наука як предмет філософського дослідження

Історія науки. Виникнення передумов наукових знань в стародавньому світі. Зародження і розвиток класичної науки. Некласична наука. Постнекласична наука. Наука і практика.

Наука і суспільство. Багатоманітність форм знання. Наукове і позанаукове знання. Наукове знання як система, його особливості і структура. Класифікація наук і проблема періодизації історії науки. Спадковість, єдність кількісних і якісних змін у розвитку науки.

Диференціація та інтеграція наук, взаємодія наук та їх методів. Посилення математизації, теоретизації та діалектизації науки. Динаміка наукового знання.

Наука як соціокультурний феномен. Наука, людина, повсякденність. Наука як відповідь на людські потреби. Етика науки. Філософський портрет вченого. Професійна і соціальна відповідальність вченого. Академічна доброчесність та її порушення (академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, обман, хабарництво, необ'єктивне оцінювання). Особливості дотримання академічної доброчесності науково-педагогічними і науковими працівниками та здобувачами освіти. Види академічної відповідальності науково-педагогічних і наукових працівників та здобувачів освіти.

Філософія науки. Співвідношення філософії і науки. Предметна сфера філософії науки. Виникнення філософії науки як напряму сучасної філософії. Етапи розвитку філософії науки. Позитивізм. Емпіріокритицизм. Неопозитивізм. Постпозитивізм. Особливості філософії науки кінця ХХ - початку ХХІ століття.

2. Особливості наукового пізнання. Емпіричний і теоретичний рівні наукового пізнання.

Рівні мислення (розсудок, розум). **Форми мислення** (поняття, судження, умовивід). **Особливості емпіричного дослідження.** Емпіризм і схоластичне теоретизування. Прийоми і засоби емпіричного дослідження: опис, порівняння, вимірювання, спостереження, експеримент, аналіз, індукція. Факт як найважливіший елемент емпіричного дослідження. Фактуалізм і теоретизм у розумінні природи факту. Емпіричні узагальнення.

Специфіка теоретичного пізнання та його форми. Співвідношення раціональної та ірраціональної, інтуїтивної та дискурсивної (логічної) сторін пізнання. Структурні компоненти теоретичного пізнання: проблема, гіпотеза, теорія, закон.

Структура і функції наукової теорії. Основні елементи структури теорії: вихідні основи (фундаментальні поняття, принципи, закони, рівняння, аксіоми), ідеалізований об'єкт, логіка теорії, філософські настанови, соціокультурні та ціннісні фактори, сукупність законів і тверджень, виведених як наслідки з основоположень. Основні типи теорій. Специфічна структура теорій соціально-гуманітарних наук.

Закон як ключовий елемент наукової теорії. Класифікація законів.

Єдність емпіричного і теоретичного, теорії та практики.

Проблема матеріалізації (об'єктивації) теорії. Умови матеріалізації теорії.

3. Філософські засади наукової картини світу

Історичний ракурс проблеми наукової картини світу. Світоглядне значення наукової картини світу.

Механістична картина світу та її теоретичні і соціокультурні наслідки. Електродинамічна картина світу. Квантово-релятивістська картина світу - фізична картина світу за часів неklasичної науки та її філософські засади. Суперечність між гносеологічними і онтологічними засадами квантово- релятивістської картини світу.

Проблема скінченності і нескінченності простору і часу в контексті космологічних уявлень: класичних (Ньютон), релятивістських (Ейнштейн, Фрідман), сучасних (Вайнберг, Лінде). Проблема незворотності часу в класичній і неklasичній фізиці.

Причинність і необхідність в класичній фізиці: лапласівський детермінізм і динамічні закони. Ймовірна причинність в неklasичній науці: статистичні закони як зв'язок необхідного і випадкового.

Редукціонізм: його можливості та межі.

І.Пригожин: Синергетика як нове світобачення. Руйнування звичних уявлень про світ. Хаос в якості створюючого начала. Закономірність і випадковість. Шляхи розвитку складноорганізованих систем. Механізм локалізації (виникнення структур та їх еволюція). Принципи оперування зі складними системами та керування ними. Синергетика як спосіб розкриття закономірностей і умов протікання швидких лавиноподібних процесів та процесів нелінійного самостимулюючого зростання.

Ідеї російського космізму (К.Циолковський, А.Чижевський) та їх значення для формування сучасної наукової картини світу. Ноосферні ідеї В.Вернадського.

Пасіонарність і коеволуція як актуальні проблеми філософії науки XXI століття.

Віртуалістика і феномен клонування в контексті нової парадигми.

4. Наукова раціональність як філософська проблема

Класична і неklasична раціональність: розум і культура.

Багатоманітність форм раціональності. Раціональність як спосіб відношення людини до світу. Структура і типологія раціональності.

Детермінанти розвитку наукової раціональності. Історичні типи наукової раціональності. Глобальні наукові революції і зміна історичних типів наукової раціональності. Класичний ідеал раціональності і його втілення в історичному типі раціональності класичної науки. Виявлення обмеженості класичного ідеалу раціональності під час наукової революції початку XX століття. Неklasична і постнеklasична наукова раціональність.

Епістемологічні характеристики наукової раціональності.

Ідея об'єктивізму в традиційній епістемології. Критика об'єктивізму філософами феноменологічного та аналітичного напрямів. Суб'єктивна і комунікативна раціональність. Істина і цінності.

Раціональність в когнітивних і соціальних системах.

Соціокультурні та екзистенційні передумови кризи наукової раціональності.

Наука як форма панування і фактор відчуження. Проблема налагодження зв'язку науки з життєвим світом людини. Наукова раціональність і техніка. Технізація і життєвий світ. Раціоналістичний проект модерну та його критика. Сучасна філософія науки на шляху до нового розуміння наукової раціональності.

5.   Методологія наукового дослідження як підрозділ філософії науки

Метод і методологія. Класифікація методів.

Основні моделі співвідношення філософії і спеціальних наук.

Функції філософії в науковому пізнанні.

Загальнонаукові методи і прийоми дослідження. Нормативний характер методологічних принципів науки. Загальнонаукові методологічні принципи як вимоги до наукової теорії. Вимога перевірюваності або принцип спостережуваності. Вимога максимальної узагальненості теорії або її пояснювальної сили. Вимога передбачувальної сили теорії. Вимога принципової простоти теорії. Розуміння і пояснення.

Основні методологічні програми сучасності: індуктивізм, фальсифікаціонізм, конвенціоналізм, історизм. Критицизм і раціональність в концепції К. Поппера. Релятивність норм пізнавальної діяльності (М.Полані). Еволюційна епістемологія і еволюційна програма Ст.Тулміна. Історико-еволюціоністський напрям (Т.Кун). Логіко-нормативна модель зростання знання в науково-дослідницькій програмі І.Лакатоса. Плюралізм в епістемології П. Фейєрабенда. Тематичний аналіз науки (Дж.Холтон).

Стилі наукового мислення та методологічні проблеми конкретних наук.

Стиль наукового мислення як конкретно-історичний спосіб існування ідеалів і норм наукового дослідження, що відповідає науковій картині світу свого часу. Методологічні принципи як складова стилю наукового мислення, історичний характер методологічних принципів конкретних наук, їх евристична роль.

Ідеали і норми пояснення в фізиці як методологічні настанови: принцип причинності, принцип дальності і близькодії, принципи збереження.

Філософські основи природничих наук. Філософська методологія та її застосування у сфері соціально-гуманітарного знання.

**3. Структура навчальної дисциплін «Філософія та методологія науки»
Розподіл навчального часу**

Назва змістовних модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	усь ого	у тому числі					усь ого	у тому числі				
лп		л а б	ін д	с. р	л	п л ін д		с р				
Змістовний модуль 1. Наука як предмет філософського дослідження												
¹ Тема 1. Наука як предмет філософського дослідження	4	2	2				2	2				
^Г Тема 2. Філософія науки як напрям сучасної філософії Етика науки. Академічна доброчесність.	2	2										
Тема 3. Наукове і позанаукове знання	1	-		-	-	1	4	-	-	-	-	4
Тема 4. Наука, людина, повсякденність.	2					2	4					4
Тема 5. Наука і практика	6	-		-	-	6	4	-	-	"	-	4
Тема 6. Математизація, теоретизація та діалектизація сучасної науки	4	-				4	4					4
Тема 7. Емпіричний і теоретичний рівні наукового пізнання	4	2	2				6	2	-			4

Тема 8. Філософські засади наукової картини світу.	4	2	2				6	2				4
Тема 9. Синергетика як нове світобачення	2	2					4					4
Тема 10. Ідеї російського космізму (К. Циолковський, А. Чижевський) та їх значення для формування сучасної наукової картини світу	6					6	6					6
Тема 11. Мислення: рівні та основні норми	2					2	4					4
Тема 12. Наукова раціональність як філософська проблема	8		2			6	4					4
Разом за змістовим модулем 1	45	10	8			2	7					

Змістовний модуль 2.												
Методологія наукового дослідження як підрозділ філософії науки												
Назва змістовних модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	усьог о	у тому числі					усьог о	у тому числі				
		л	п	ін ла б	с. д	р		л	п	ін ла б	с. д	р
Тема 1. Методологія індуктивізму та фальсифікаціонізму	4	4	-	-	-	-	4	-	-	-	-	4
Тема 2.	2	-	2	-	-	-	2	-	2	-	-	-

Методологічні принципи К. Поппера												
Тема 3. Методологія конвенції аналізу та історизму	4	4	-	-	-	-	4	-	-	-	-	4
Тема 4. Історико-еволюціоністський напрям (Т.Кун)	2	-	2	-	-	-	2	-	2	-	-	-
Тема 5. Релятивність норм пізнавальної діяльності (М.Полані)	8	-	-	-	-	8	4	-	-	-	-	4
Тема 6. Еволюційна епістемологія і еволюційна програма Ст.Тулміна	6	-	-	-	-	6	4	-	-	-	-	4
Тема 7. Логіко-нормативна модель зростання знання(наукова-дослідницька програма І.Лакатоса)	8	-	-	-	-	8	4	-	-	-	-	4
Тема 8. Пліуралізм в епістемології П.Фейерабенда	5	-	-	-	-	5	6	-	-	-	-	6
Тема 9. Методологічні проблеми конкретних наук	4	-	2	-	-	2	6	-	-	-	-	6
Тема 10. Стилi наукового мислення	2	-	-	-	-	2	6	-	-	-	-	6
Разом за змістовим модулем 2	45	8	6			31						
Всього за семестр	90	18	14	-	-	58	90	6	4	-	-	80

Змістові модулі навчальної дисципліни «Філософія та методологія науки»

Змістовий модуль 1

Наука як предмет філософського дослідження

Лекційний модуль 1

1. Наука як предмет філософського дослідження.
2. Філософія науки як напрям сучасної філософії. Етика науки. Академічна доброчесність.
3. Емпіричний і теоретичний рівні наукового пізнання.
4. Філософські засади наукової картини світу.
5. Наукова раціональність як філософська проблема.

Семінарський модуль 1

1. Наука як предмет філософського дослідження.
2. Емпіричний і теоретичний рівні наукового пізнання.
3. Філософські засади наукової картини світу.
4. Синергетика як нове світобачення.

Модуль самостійної роботи 1

I. Опрацювання теоретичних питань за першоджерелами.

1. Наукове та позанаукове знання
2. Наука, людина, повсякденність.
3. Наука і практика.
4. Математизація, теоретизація та діалектизація сучасної науки.
5. Ідеї російського космізму (К. Циолковський, А. Чижевський) та їх значення для формування сучасної наукової картини світу.
6. Мислення: рівні та основні форми.
7. Наукова раціональність як філософська проблема.

II. Виконання тестових завдань (за виданням Поліщук І.Є., Галіченко М.В. Філософія та методології науки: Методичні вказівки і рекомендації [електронний ресурс])

III. Опрацювання першоджерел (за виданням Поліщук І.Є., Галіченко М.В. Філософія та методології науки: Методичні вказівки і рекомендації [електронний ресурс])

Змістовий модуль II

Методологія наукового дослідження як підрозділ філософії науки

Лекційний модуль 2

1. Методологія індуктивізму.
2. Методологія фальсифікаціонізму.
3. Методологія конвенціоналізму та історизму.
4. Методологія історизму.

Семінарський модуль 2

1. Методологічні принципи К. Поппера.
2. Історико - еволюціоністський напрям (Т. Кун).
3. Методологічні проблеми конкретних наук.

Модуль самостійної роботи 2

I. Опрацювання теоретичних питань за першоджерелами.

1. Релятивність норм пізнавальної діяльності (М. Полані).
2. Еволюційна епістемологія і еволюційна програма Ст. Тулміна.
3. Логіко-нормативна модель зростання знання (науково-дослідницька програма І. Лакатоса).
4. Плюралізм в епістемології П. Фейєрабенда..
5. Методологічні проблеми конкретних наук.
6. Стилi наукового мислення.

II. Виконання тестових завдань (за виданням Поліщук І.Є., Галіченко М.В. Філософія та методології науки: Методичні вказівки і рекомендації [електронний ресурс])

III. Опрацювання першоджерел (за виданням Поліщук І.Є., Галіченко М.В. Філософія та методології науки: Методичні вказівки і рекомендації [електронний ресурс])

6. Методи навчання

Реалізація навчально-виховних завдань потребує комплексного використання різноманітних методів навчання, які мають забезпечити взаємопов'язану та цілеспрямовану діяльність педагога й студентів. Методи навчання реалізуються через систему прийомів та засобів навчальної діяльності. Вони мають забезпечити взаємозв'язок трьох компонентів: мотиваційного, організаційно-ділового і контрольного-оцінного. У першому випадку треба використовувати методи, спрямовані на формування у студентів інтересу до пізнавальної діяльності. У групі організаційно-ділового компонента виділяють методи організації і забезпечення мисленнєвої діяльності (індуктивний, дедуктивний, репродуктивний та пошукового характеру). Такі методи називають словесними, наочними і практичними. У групі контрольного-оцінного компонента визначають методи пов'язані з контролем за навчальною діяльністю студентів.

До словесних методів навчання належать: розповідь, пояснення, бесіда, лекція. Ці методи використовуються під час лекційних та семінарських занять з дисципліни «Філософія та методологія науки».

Розповідь - це метод навчання, який передбачає оповідну, описову форму розкриття навчального матеріалу з метою спонукання студентів до створення в уяві певного образу.

Пояснення — вербальний метод навчання, за допомогою якого педагог розкриває сутність певного явища, закону, процесу. Він ґрунтується не стільки на уяві, скільки на логічному мисленні з використанням попереднього досвіду студентів.

Бесіда передбачає використання попереднього досвіду студентів з певної галузі знань і на основі цього приведення їх за допомогою діалогу до усвідомлення нових явищ, понять або відтворення уже наявних. З цього погляду виділяють два види бесіди: евристичну й репродуктивну. За місцем у навчальному процесі розрізняють вступну, поточну й підсумкову бесіди.

Лекція — це метод, за допомогою якого педагог у словесній формі

розкриваю сутність наукових понять, явищ, процесів, логічно-пов'язаних, об'єднаних загальною темою.

Ефективне навчання неможливе без широкого використання наочних методів. Вони зумовлені діалектичними закономірностями пізнання і психологічними особливостями сприймання. Наочні методи передбачають насамперед використання демонстрації та ілюстрації. При цьому варто зауважити, що ці методи можуть застосовуватися як прийоми реалізації вимог інших методів.

Демонстрація — це метод навчання, який передбачає показ предметів і процесів у натурі, динаміці.

Ілюстрація — метод навчання, за якого предмети і процеси розкриваються через їх символічне зображення (світлини, малюнки, схеми, графіки та ін.).

Досить суттєвим у використанні наочних методів навчання є володіння технологією і техніки виготовлення й використання засобів демонстрації та ілюстрації. Особливої уваги потребує використання технічних засобів навчання, й зокрема комп'ютерної техніки. Зазначений метод відіграє значну роль в процесі організації самостійної роботи студентів.

Під час виконання самостійної роботи використовуються інтерактивні методи навчання (робота в малих групах, мозковий штурм, ситуативне моделювання, опрацювання дискусійних питань). Окрім того з метою активізації розумової діяльності студентів застосовуються: проблемний виклад навчального матеріалу, частково-пошуковий метод.

Проблемний виклад передбачає створення викладачем проблемної ситуації, допомогу студентам у виділенні та «прийнятті» проблемного завдання, використанні словесних методів (лекцій, пояснення). Для активізації мисленнєвої діяльності студентів, спрямованої на задоволення пізнавального інтересу шляхом отримання нової інформації.

Частково-пошуковий метод включає студентів у пошук шляхів, прийомів і засобів розв'язання пізнавального завдання. Для забезпечення дієвості цього методу необхідно створити проблемну ситуацію і спонукати студентів до

розуміння і «прийняття» пізнавального завдання, керувати ходом пошукової мисленнєвої діяльності студентів з використанням системи логічно вмотивованих запитань; стимулювати і схвалювати пізнавальну діяльність студентів у процесі розв'язання навчальних завдань; аналізувати успіхи і помилки, труднощі.

Методи контролю

Контроль знань здійснюється з дотриманням вимог об'єктивності, індивідуального підходу, систематичності і системності, всебічності та професійної спрямованості контролю.

Використовуються такі методи контролю (усного та письмового), які мають сприяти підвищенню мотивації студентів, майбутніх фахівців, до навчально-пізнавальної діяльності. З метою об'єктивної перевірки знань на семінарських заняттях застосовуються наступні методи контролю знань: усне опитування, письмові контрольні роботи, тестовий контроль.

Самостійна робота перевіряється шляхом написання рефератів, тестів, а також усного опитування.

Для перевірки навчальних досягнень студентів пропонуються закриті тести (з однією правильною відповіддю, з кількома правильними відповідями, з однією неправильною відповіддю).

7. Критерії оцінювання

Критерії оцінювання навчальних досягнень (усна відповідь)

- F-1** Практично не знає науково-понятійного апарату. Володіння навчальним матеріалом на рівні розпізнавання. Не має конспектів з дисципліни. Не може користуватися підручниками, словниками та енциклопедіями, методичними рекомендаціями, іншими дидактичними засобами. Не має наукового уявлення про предмет і завдання курсу, або може дуже приблизно їх сформулювати, виходячи із знань, набутих в повсякденному житті.
- Fx - 2** Має слаборозвинені уявлення про термінологію. Володіє навчальним матеріалом на фрагментарному рівні. Конспект з предмету складений безсистемно і фрагментарно. Не спроможний вибудувати логіку відповіді. Не може відповісти на питання без грубих помилок, намагається вгадати відповідь на конкретні запитання. Зовсім не обізнаний в першоджерелах. Не спроможний продуктивно використовувати допомогу викладача.
- E - 3** Самостійно відтворює деякі основні положення, викладені в базовому підручнику чи лекційному матеріалі. Може в найбільш загальних моментах розкрити зміст основних понять і категорій. Для відтворення систематизованого навчального матеріалу потребує сторонньої допомоги. Письмові роботи безсистемні і непослідовні, позбавлені проблемності, збіднені на наукову термінологію. Часто припускається типових помилок, які, однак, при допомозі може виправити. Конспект складений формально, часто неохайно. Нерідко замість конспекту при відповідях користується ксерокопіями з підручників, які слабо або взагалі не опрацьовані. Зовсім не вивчає додаткову літературу, із першоджерелами ознайомлений поверхово. Матеріалом, що планується на самостійне опрацювання, практично не володіє.
- D - 3** Повною мірою відтворює матеріал, що викладений в рекомендованих підручниках. Додатковою літературою практично не користується, знання першоджерел не має системного характеру. При відповідях зорієнтований на репродуктивне відтворення матеріалу, а не його творче осмислення і засвоєння. В цілому вільно орієнтується в історико-філософських аспектах предмету, однак відчуває значні утруднення при розгляді теоретичних питань. При виправленні помилок, яких припускається при усних відповідях, потребує деякої допомоги викладача. Слабко уявляє, як можуть бути використані знання з предмету при вивченні інших дисциплін соціогуманітарного спрямування, у становленні фахово важливих рис особистості. Теми, що виносяться на самостійну роботу,

опрацьовані поверхово.

С-4 Досить вільно володіє матеріалом в обсязі робочої навчальної програми, чітко уявляє і може пояснити суть основних положень, понять і категорій. Має повні особисто написані конспекти з лекційних та семінарських занять, систематично вивчає теми, що виносяться на самостійне опрацювання, використовує їх матеріал при усних відповідях і написанні письмових контрольних робіт. Має конспект по всім першоджерелам, хоча не завжди достатній за обсягом та якістю для їх повноцінного вивчення. Відповідь побудована логічно, однак на семінарських заняттях часто звертається до конспектів. Не завжди може пояснити суть законспектованого матеріалу. При необхідності достатньо легко знаходить потрібний матеріал у конспекті, підручниках, довідковій літературі. Може виявляти зацікавленість до окремих проблем, публікацій в періодичних виданнях. Не завжди може показати актуальність проблем, що розглядаються в курсі навчальної дисципліни.

В - 4 Вільно володіє матеріалом згідно з програмою дисципліни. Систематично відвідує лекційні і семінарські заняття, глибоко і цілеспрямовано вивчає першоджерела. При роботі на семінарських заняттях виявляє активність, здатність до ведення наукової дискусії, самостійного мислення. Може чітко визначити актуальність проблемних питань, що вивчаються, добре усвідомлює значення дисципліни для становлення професіонала та особистості. Проявляє сталий і неослабний інтерес до різних проблем, читає додаткову літературу з метою поглиблення знань, отриманих на заняттях. Досить ефективно використовує попередній матеріал, може на достатньому рівні здійснювати аналітико-синтетичні операції на основі отриманих знань. Володіє достатньо високою культурою самостійного планування своєї позааудиторної роботи. Однак в деяких темах може виявляти фрагментарність знання, неспроможність на високому рівні використовувати філософську методологію щодо розгляду і аналізу актуальних проблем розвитку людини та суспільства.

А - 5 Чітко розуміє роль і значення курсу як специфічного наукового світогляду і як універсальної методології. Вільно володіє матеріалом згідно з програмою дисципліни. Систематично відвідує лекційні і семінарські заняття, глибоко і цілеспрямовано вивчає першоджерела. При роботі на семінарських заняттях виявляє активність, здатність до ведення наукової дискусії, самостійного мислення. Може чітко визначити актуальність проблемних питань, що вивчаються, добре усвідомлює значення дисципліни для становлення професіонала та особистості. Проявляє сталий і

неослабний інтерес до різних проблем, читає додаткову літературу з метою поглиблення знань, отриманих на заняттях. Ефективно використовує попередній матеріал, може здійснювати аналітико-синтетичні операції на основі отриманих знань. Володіє високою культурою самостійного планування своєї позааудиторної роботи, продуктивно аналізувати проблемні ситуації, що виникають в сучасному світі та країні. На семінарських заняттях відповідає вільно, конспекти та інші допоміжні матеріали використовує творчо. Письмові роботи мають чітко визначену логічну структуру і завершений характер, характеризуються гарним науковим стилем. Вільно використовує міжпредметні зв'язки, добре орієнтується в періодичній та монографічній літературі з предмету. Легко знаходить відповіді на нестандартні питання. Здатен переконливо обґрунтовувати свою світоглядну та громадську позицію, на високому теоретичному рівні аналізувати соціальне значущі проблеми і процеси. Виявляє творчі здібності, схильність до самостійної науково-дослідницької роботи, що проявляється у прагненні приймати участь в наукових конференціях, проблемних групах тощо.

Критерії оцінювання навчальних досягнень (залік)

- F-1** Практично не знає науково-понятійного апарату. Володіння навчальним матеріалом на рівні розпізнавання. Не має конспектів з дисципліни. Не може користуватися підручниками, словниками та енциклопедіями, методичними рекомендаціями, іншими дидактичними засобами. Не має наукового уявлення про предмет і завдання курсу, або може дуже приблизно їх сформулювати, виходячи із знань, набутих в повсякденному житті.
- Ex - 2** Має слаборозвинені уявлення про термінологію. Володіє навчальним матеріалом на фрагментарному рівні. Конспект з предмету складений безсистемно і фрагментарно. Не спроможний вибудувати логіку відповіді. Не може відповісти на питання без грубих помилок, намагається вгадати відповідь на конкретні запитання. Зовсім не обізнаний в першоджерелах. Не спроможний продуктивно використовувати допомогу викладача.
- E - 3** Самостійно відтворює деякі основні положення, викладені в базовому підручнику чи лекційному матеріалі. Може в найбільш загальних моментах розкрити зміст основних понять і категорій. Для відтворення систематизованого навчального матеріалу потребує сторонньої допомоги. Письмові роботи безсистемні і непослідовні, позбавлені проблемності, збіднені на наукову термінологію. Часто припускається типових помилок, які, однак, при допомозі може виправити. Конспект складений формально, часто неохайно. Нерідко замість конспекту при відповідях користується ксерокопіями з підручників, які слабо або взагалі не опрацьовані. Зовсім не вивчає додаткову літературу, із першоджерелами ознайомлений поверхово. Матеріалом, що планується на самостійне опрацювання, практично не володіє.
- D - 3** Повною мірою відтворює матеріал, що викладений в рекомендованих підручниках. Додатковою літературою практично не користується, знання першоджерел не має системного характеру. При відповідях зорієнтований на репродуктивне відтворення матеріалу, а не його творче осмислення і засвоєння. В цілому вільно орієнтується в історико-філософських аспектах предмету, однак відчуває значні утруднення при розгляді теоретичних питань. При виправленні помилок, яких припускається при усних відповідях, потребує деякої допомоги викладача. Слабко уявляє, як можуть бути використані знання з предмету при вивченні інших дисциплін соціогуманітарного спрямування, у становленні фахово важливих рис особистості. Теми, що виносяться на самостійну роботу, опрацьовані поверхово.
- C-4** Досить вільно володіє матеріалом в обсязі робочої навчальної програми,

чітко уявляє і може пояснити суть основних положень, понять і категорій. Має повні особисто написані конспекти з лекційних та семінарських занять, систематично вивчає теми, що виносяться на самостійне опрацювання, використовує їх матеріал при усних відповідях і написанні письмових контрольних робіт. Має конспект по всім першоджерелам, хоча не завжди достатній за обсягом та якістю для їх повноцінного вивчення. Відповідь побудована логічно, однак на семінарських заняттях часто звертається до конспектів. Не завжди може пояснити суть законспектованого матеріалу. При необхідності достатньо легко знаходить потрібний матеріал у конспекті, підручниках, довідковій літературі. Може виявляти зацікавленість до окремих проблем, публікацій в періодичних виданнях. Не завжди може показати актуальність проблем, що розглядаються в курсі навчальної дисципліни.

В - 4 Вільно володіє матеріалом згідно з програмою дисципліни. Систематично відвідує лекційні і семінарські заняття, глибоко і цілеспрямовано вивчає першоджерела. При роботі на семінарських заняттях виявляє активність, здатність до ведення наукової дискусії, самостійного мислення. Може чітко визначити актуальність проблемних питань, що вивчаються, добре усвідомлює значення дисципліни для становлення професіонала та особистості. Проявляє сталий і неослабний інтерес до різних проблем, читає додаткову літературу з метою поглиблення знань, отриманих на заняттях. Досить ефективно використовує попередній матеріал, може на достатньому рівні здійснювати аналітико-синтетичні операції на основі отриманих знань. Володіє достатньо високою культурою самостійного планування своєї позааудиторної роботи. Однак в деяких темах може виявляти фрагментарність знання, неспроможність на високому рівні використовувати філософську методологію щодо розгляду і аналізу актуальних проблем розвитку людини та суспільства.

А - 5 Чітко розуміє роль і значення курсу як специфічного наукового світогляду і як універсальної методології. Вільно володіє матеріалом згідно з програмою дисципліни. Систематично відвідує лекційні і семінарські заняття, глибоко і цілеспрямовано вивчає першоджерела. При роботі на семінарських заняттях виявляє активність, здатність до ведення наукової дискусії, самостійного мислення. Може чітко визначити актуальність проблемних питань, що вивчаються, добре усвідомлює значення дисципліни для становлення професіонала та особистості. Проявляє сталий і неослабний інтерес до різних проблем, читає додаткову літературу з метою поглиблення знань, отриманих на заняттях. Ефективно використовує попередній матеріал, може здійснювати аналітико-синтетичні операції на основі отриманих знань. Володіє високою

культурою самостійного планування своєї позааудиторної роботи, продуктивно аналізувати проблемні ситуації, що виникають в сучасному світі та країні. На семінарських заняттях відповідає вільно, конспекти та інші допоміжні матеріали використовує творчо. Письмові роботи мають чітко визначену логічну структуру і завершений характер, характеризуються гарним науковим стилем. Вільно використовує міжпредметні зв'язки, добре орієнтується в періодичній та монографічній літературі з предмету. Легко знаходить відповіді на нестандартні питання. Здатен переконливо обґрунтовувати свою світоглядну та громадську позицію, на високому теоретичному рівні аналізувати соціальне значущі проблеми і процеси. Виявляє творчі здібності, схильність до самостійної науково-дослідницької роботи, що проявляється у прагненні приймати участь в наукових конференціях, проблемних групах тощо.

**Критерії оцінювання
(письмові контрольні роботи)**

- F-1 Навчальним матеріалом не володіє. Не має теоретичного уявлення про предмет і завдання курсу.
- F-2 Навчальним матеріалом володіє на фрагментарному рівні. Не може відповісти на питання без грубих помилок, не обізнаний в першоджерелах. Логіка відповіді відсутня.
- E- 3 В письмовій відповіді відтворені лише деякі положення, викладені в основній навчальній літературі та лекційному матеріалі. Зміст основних понять та категорій розкриває в найбільш загальному вигляді. Не користується додатковою літературою, першоджерелами володіє дуже поверхово. Неспроможний чітко відповідати на питання.
- Д-3 В основному відтворює матеріал, викладений в основній навчальній літературі. Не використовує додаткову літературу. Переважає репродуктивне відтворювання навчального матеріалу. У відповіді не вистачає творчого осмислення питань.
- С-4 В достатній мірі вільно володіє матеріалом в обсязі навчальної програми, здатний пояснити суть основних положень, понять та категорій. Однак стиль мислення має бути більш самостійним.
- В-4 Демонструє вільне володіння матеріалом згідно з програмою дисципліни, мислення є в достатній мірі самостійним. При відповіді використовує додаткову літературу, попередній матеріал. Однак в окремих питаннях може виявляти неспроможність на високому рівні використовувати наукову методологію.
- А-5 Вільно володіє матеріалом згідно з програмою дисципліни. Виявляє здатність до самостійного мислення. Проявляє інтерес до проблем дисципліни, читає додаткову літературу з метою поглиблення знань. Ефективно використовує попередній матеріал. Легко знаходить відповіді на нестандартні питання. Здатен переконливо обґрунтовувати свою світоглядну позицію. Виявляє творчі здібності, схильність до самостійної науково-дослідницької роботи.

**Критерії оцінювання
(тестові роботи)**

F-1 (незадовільно) -		1-34 %
F-2 (незадовільно) -		35-59%
E- 3 (задовільно)	-	60-63%
Д-3 (задовільно)	-	64-73%
С-4 (добре)	-	74-81%
В-4 (добре)	-	82-89%
А-5	-	90-100%

Критерії оцінювання навчальних досягнень

(реферати)

- F-1 Реферат не відповідає вимогам даного виду робіт. У змісті практично не висвітлені сутність питання зазначеної теми. Обсяг і оформлення не відповідають вимогам. План та список використаної літератури відсутній.
- Fх-2 Реферат не відповідає вимогам даного виду робіт. План та зміст поверхові, у тексті немає посилань на використані джерела, список літератури містить 1-2 найменування базових підручників. Висновки відсутні.
- E-3 У рефераті висвітлені деякі основні питання теми. Зміст розкривається недостатньо чітко і послідовно. Обсяг і оформлення слабо відповідають вимогам. Висновки є недостатньо глибокими.
- D-3 Реферат в основному відповідає вимогам до змісту та оформлення. Не всі питання плану розкриті глибоко, чітко і послідовно. Список літератури достатній. Однак у викладенні матеріалу переважає репродуктивне відтворення. Студент слабо уявляє актуальність теми.
- C-4 У рефераті повною мірою відтворено навчальний матеріал із заданої теми. Відчувається вміння студента працювати з теоретичною літературою. Реферат містить чіткий план та достатній за обсягом список літератури. Тема опрацьована на достатньому рівні. У тексті основних розділів подекуди зберігаються стилістичні та логічні помилки.
- B-4 У рефераті висвітлені всі основні аспекти заданої теми. Студент демонструє вільне володіння навчальним матеріалом. Основні положення, поняття і категорії відтворені на достатньо високому рівні. Зауважень до оформлення немає. Реферат має чітко визначену структуру. Однак в одному з розділів може бути присутня фрагментарність знання, неспроможність на високому рівні використовувати наукову методологію щодо аналізу актуальних проблем дисципліни.
- A-5 Реферат відповідає всім вимогам даного виду робіт. Має чітко визначену структуру і завершений характер, характеризується науковим стилем. Містить посилання на новітні теоретичні джерела. Текст свідчить про творчі здібності студента, схильність до самостійної науково-дослідницької роботи.

8. Рекомендована література

ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА

1. Білецький І. П. Філософія науки: навч. посіб. Харків : ХНЕУ, 2005. 128 с.
2. Бірта Г. О., Бургу Ю. Г. Методологія наукових досліджень : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2014. 142 с.
3. Власенко Л., Ладанюк А., Кишенько В. Методологія наукових досліджень. Навчальний посібник. Київ. Вид. Ліра-К. 2018. 352 с.
4. Галіченко М. В., Поліщук І. Є. Хрестоматія з історії та філософії науки. Херсон, 2018. 158 с.
5. Гришанов І. В., Поліщук І. Є. Навчально-методичні рекомендації з дисципліни «Філософія та методологія науки» для магістрантів та аспірантів усіх спеціальностей. Частина І. Херсон : Вид-во ХДУ, 2004. 120 с.
6. Гришанов І. В., Поліщук І. Є. Навчально-методичні рекомендації з дисципліни «Філософія та методологія науки» для магістрантів та аспірантів усіх спеціальностей. Частина ІІ. Херсон : Вид-во ХДУ, 2004. 84 с.
7. Данильян О., Дзьобань О. Методологія наукових досліджень. Підручник. Вид. Право. 2019. 368с.
8. Дескриптивність нелінійного теоретичного знання / в кн.: Людина в складному світі. - Суми: Університетська книга, 2018. С. 177-198.
9. Добронравова І. С. Новітня західна філософія науки: підручник. Київ : ПАРАПАН, 2008. 214 с.
10. Добронравова І. С., Сидоренко Л. Філософія та методологія науки: підручник. Київ : ВПЦ Київський університет, 2008. 223 с.
11. Добронравова І., Білоус Т., Комар О. Новітня філософія науки: підручник. Київ : Логос, 2009. 244 с.
12. Євтушенко М., Хижняк М. Методологія та організація наукових досліджень. Навчальний посібник. Вид. Центр навч.літ. 2019. 350 с.
13. Іщенко М. П., Руденко І. І. Філософія науки: питання теорії і методології: навч. посіб. Київ : УБС НБУ, 2010. 444 с.
14. Корягін М., Чік В. Основи наукових досліджень. Вид. Алеута. 2019. 492 с.
15. Кузь О. М., Чешко В. Ф. Філософія науки: навч. посіб. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017. 172 с.
16. Максюта М. Є. Філософія науки: Навч. посіб. Київ : Урожай, 2004. 418 с.
17. Мальська М., Пандяк І. Організація наукових досліджень. Навчальний посібник. Вид. Центр учб.літ. 2017.131 с.
18. Методологія та організація наукових досліджень: навч. посіб. / За ред. І. С. Добронравової, О. В. Руденко. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2018. 607 с.
19. Петінова О. Б. Філософія науки: навч. посіб. Одеса, 2018. 213 с.
20. Петрушенко В. Л. Філософія і методологія науки: навч. посіб. Львів

: Вид-во Львівської політехніки, 2016. 184 с.

21. Поліщук І. Є., Галіченко М.В. Навчально-методичні рекомендації з дисципліни «Філософія та методологія науки»: Науково-методичне видання. Херсон : Айлант, 2009. 76 с.

22. Попович М. В., Кримський С. Б., Йолон П. Ф. Теорія смислу в гуманітарних дослідженнях та інтенціональні моделі в точних науках. Київ : Наукова думка, 2012. 456 с.

23. Пронський В. М. Філософія науки: Конспект лекцій для аспірантів, пошукачів та магістрів. Київ : НТУУ «КПІ», 1997. 200 с.

24. Ратніков В. С. Основи філософії науки та філософії техніки: навч. посіб. Вінниця : ВНТУ, 2012. 291 с.

25. Ратніков В. С., Макаров З. Ю. Історія та філософія науки: хрестоматія: навч. посіб. Вінниця : Нова книга, 2009. 416 с.

26. Самардак М. М. Філософія науки. Напрями, теми, концепції: навч. посіб. Київ : ПАРАПАН, 2011. 203 с.

27. Семенюк Е., Мельник В. Філософія сучасної науки та техніки: підручник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2012. 306 с.

28. Сергієнко В. В. Філософські проблеми наукового пізнання: навч. посіб. Кременчук : Кременчуцький національний університет ім. Михайла Остроградського, 2011. 103 с.

29. Філософія науки (методи та форми наукового пізнання): навч. посіб. для самост. роботи / А.О. Осипов ; Дніпропетр. ун-т ім. Альфреда Нобеля. Дніпропетровськ : Дніпропетр. ун-т ім. А. Нобеля, 2014. 195 с.

30. Філософія науки та інноваційного розвитку / за наук. ред. Л. А. Чекаля. Київ : Ніжин, 2011. 327 с.

31. Філософія науки. Підручник для аспірантів. - Київ: Центр учбової літератури, 2018. 218 с.

32. Філософія науки: навч. посіб. / за ред. Афанасьєва Л.В. Мелітополь : Люкс, 2011. 207 с.

33. Філософія науки: навч. посіб. / за ред. Фірсова Л. В. Харків : ППВ «Нове слово», 2003. 335 с.

34. Філософія науки: підручник / за ред. І. С. Добронравової. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2018. 255 с.

35. Ханстантинов В. О. Філософія науки: Курс лекцій. Миколаїв: МНАУ, 2017. 188 с.

36. Штанько В. І. Філософія і методологія сучасної науки. Підручник. Харків, 2017. 177 с.

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

1. Апель К.-О. Априорі спільноти комунікації та основи етики. До проблеми раціонального обґрунтування етики за доби науки. *Сучасна зарубіжна філософія : Течії і напрямки. Хрестоматія*. Київ : Ваклер, 1996. С. 359 - 412.

2. Арутюнов В. Х., Мішин В. М., Свінцицький В. М. Методологія

соціально-економічного пізнання. Навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2005. 353 с.

3. Білоус Т. М. Натуралізм у сучасній філософії науки: когнітивні засади. *Науковий вісник Чернівецького ун-ту. Філософія*. 2013. Вип. 663-664. С.246 - 252.

4. Білоус Т. М. Натуралістична філософія економіки. *Філософська думка*. Київ, 2016. № 2. С. 81 - 93.

5. Вернадський В. І. Про науковий світогляд [пер. М. Кратко]. Київ : НАН України ; Центр гуманітарної освіти , 1996. 56 с.

6. Добронравова І. С. Норми наукового дослідження в нелінійному природознавстві. *Філософська думка*. Київ, 1999. № 4. С. 36 - 48.

7. Добронравова І. Практична філософія науки. Суми : Університетська книга, 2017. 352 с.

8. Добронравова І. С. Практична філософія постнекласичної науки про наукову істину та людську свободу. *Філософія освіти*. 2014. № 2. С. 224 - 234.

9. Ермоленко А. М. Екоетика у світлі парадигмального повороту у філософії (попередні зауваги до критики екологічного розуму). *Філософська думка*. Київ, 2008. № 3. С. 88 - 108.

10. Ермоленко А. М. Екологічна етика: проблема обґрунтування. *Практична філософія*. 2003. № 3. С. 133 - 148.

11. Запорожан В. М., Аряєв М. Л. Біоетика та біобезпека. Київ : Здоров'я, 2013. 456 с.

12. Йонас Г. Принцип відповідальності. У пошуках етики для технологічної цивілізації. / *Das Prinzip Verantwortung. Versuch einer Ethik für die technologische Zivilisation* ; пер. з нім. А.Ермоленка. Київ : Лібра, 2001. 400 с.

13. Кадикало А. М. Аспекти трансформації орієнтирів наукового мислення. *Практична філософія*. Київ, 2016. № 4. С. 134 - 140.

14. Кадикало А. М. Статус «об'єктивного суб'єкта» в науковому пізнанні. *Вісник ЛНУ. Серія: філософські науки*. Львів, 2015. Вип. 17. С. 49 - 56.

15. Кадикало А. М. «Стіна» Планка як агностичний принцип у фундаментальному науковому пізнанні. *Науковий журнал «Гуманітарні візії»*. Львів, 2016. № 1. С. 79 - 85.

16. Кисельов М. М. Біологічна етика в системі практичної філософії. *Практична філософія*. Київ, 2000. № 1. С. 166 - 177.

17. Комар О. В. Гуманізація науки чи натуралізація філософії? *Науковий вісник Чернівецького ун-ту. Філософія*. 2009. Вип. 466-467. С. 82 - 86.

18. Марчук М. Г. Ціннісні потенції знання. Чернівці : Рута, 2001. 319 с.

19. Навчально-методичний посібник з навчальної дисципліни «Організація та методологія наукових досліджень» для аспірантів (здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії) / уклад. : О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань. Харків : Право, 2019. 40 с.

20. Ожеван М. Фундаментальний характер випадковості та антропні принципи самоорганізації «суспільства ризиків». *Sententiae : наук. праці Спільки дослідників модерної філософії (Паскалівського товариства)*. Вінниця, 2007.

Вип. 1. С. 126 - 134.

21. Повторева С. М. Структурний підхід - структуралізм - постструктуралізм: еволюція методології та її поширення в гуманітарних студіях: Монографія. Львів : Вид-во Нац. ун-т «Львівська політехніка», 2010. 332 с.

22. Попович М. В. Раціональність і виміри людського буття. Київ : Сфера, 1997. 451 с.

23. Рижко В. А. Сучасні інновації в наукових і освітянських методологіях та практиках: напрямки та проблеми. *Наукові і освітянські методології та практики*. Київ, 2004. Вип. 2. С. 18-30.

24. Сидоренко Л. І. Аксиологія постнекласичної науки. *Сучасна українська філософія: традиції, тенденції, інновації: зб. наук. праць / відп. ред. А. Є. Конверський, Л. О. Шашкова*. Київ, 2011. С. 204 - 222.

25. Сидоренко Л. І. Проблеми етики науки в постнекласичному дискурсі. *Філософські проблеми гуманітарних наук : альманах*. Київ, 2010. № 19. С. 11 - 125.

26. Сидоренко Л. І. Університетська школа філософії та методології науки: підсумки та перспективи певних напрямів. *Наукові записки. Філософський факультет. КНУ імені Тараса Шевченка, КПВД «Педагогіка»*. Київ, 2004. Т. XII. С. 155 - 162.

27. Скотнай В. Раціональне та ірраціональне в науці й освіті. Київ - Дрогобич : Коло, 2003. 288 с.

28. Тейлор Ч. Подолання епістемології. *Після філософії : кінець чи трансформація? / Чарльз Тейлор ; пер. з англ. О.М. Соболев ; упоряд. : К. Банес та ін.* Київ, 2000. С. 406-431.

29. Чуйко В. Л. Рефлексія основоположень методологій філософії науки: Монографія. Київ : КНУШ, 2000. 252 с.

ЕЛЕКТРОННІ РЕСУРСИ

1. Айтос С. Ш. Філософія науки К. Поппера: історично-антропологічні елементи методології. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія : історія і філософія науки і техніки*. 2014. Т. 22. С. 45 - 49. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vduifnt_2014_22_22_6

2. Білоус Т. Філософія науки у системі сучасної освіти: філософія конкретних наук та філософія експерименту. *Філософська думка*. Київ, 2013. № 5. С. 113 - 123. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Philos_2013_5_15

3. Владленова І. В. Розвиток позитивістської традиції в філософії науки. *Гілея : науковий вісник*. 2014. Вип. 88. С. 103 - 111. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2014_88_27

4. Галіченко М., Поліщук І. Проблема застосування синергетичної методології в соціально-гуманітарних науках. *Південний архів. Іст. науки. : Зб. наук. праць*. 2010. Вип. 31-32. С. 26-34. URL : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Pain/2010_31_32/Gal_Pol.pdf

5. Гейко С. М. Соціологія знання та науки в контексті філософії науки.

Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Теорія культури і філософія науки. 2012. № 995, вип. 46. С. 114 - 117. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhITK_2012_995_46_26

6. Гейко С. М. Соціально-філософські виміри науки: історичний розвиток соціалізації науки та сучасні параметри наукової професії. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія : Теорія культури і філософія науки.* 2013. № 1057, Вип. 49 (1). С. 23 - 25. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhITK_2013_1057_49%281%29_6

7. Герасимчук А. А. Методологія філософії та методологія науки: порівняльний аналіз. *Актуальні проблеми сучасної філософії та науки: виклики сьогодення: зб. наукових праць / за заг. ред. проф. Сауха П. Ю., 8 грудня 2010 р., Житомир.* [Електронний ресурс]. URL : http://www.zu.edu.ua/ist_kaf3_sklad.html

8. Добронравова І. С. Концепції наукової раціональності в сучасній філософії науки [Електронний ресурс]. URL : <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/pidr1.html>

9. Добронравова І. С. Філософія науки. Підручник для аспірантів [Електронний ресурс]. URL : <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/PhN/zmist.htm>

10. Добронравова І. С., Сидоренко Л. І, Петрущенков С. П., Шашкова Л. О. Філософія науки. Київ, 2002. [Електронний ресурс]. URL : <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/Dobr/zmist.html>

11. Добронравова І. С., Фінкель Л. С. Динамічний хаос у соціумі як середовище соціальної самоорганізації. *Соціологія : теорія, методи, маркетинг.* 2005. № 1. С. 168 - 180. URL : <http://www.philsci.univ.kiev.ua>

12. Заглада В. М. Взаємозближення наукової істини і цінностей у сучасному науковому пізнанні. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філософські науки.* 2018. № 1. С. 26 - 31. URL : <http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/27852>

13. Заглада В. М. Взаємозумовленість і динаміка внутрішніх і зовнішніх цінностей аксіосфери науки. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філософські науки.* 2015. № 81. С. 10 - 15. URL : <http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/19874>

14. Книш І. В. Гуманітарні та природничі науки в постнекласичній освіті. *Філософія науки: традиція та інновації.* 2013. № 2. С. 25 - 33. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/FilosNauk_2013_2_5.

15. Колінгвуд Р. Дж. Ідея історії. Київ : Основи, 1996. 615 с. URL : <http://litopys.org.ua/colin/colin.htm>

16. Лаута О. Д. Співвідношення науки та філософії в контексті філософії науки. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Теорія культури і філософія науки.* 2013. № 1057, вип. 49 (1). С. 36 - 39. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhITK_2013_1057_4911\)_9](http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhITK_2013_1057_4911)_9)

17. Марчук М, Сербін М. Прагматизм і неопрагматизм у контексті сучасної філософії науки. *Науковий вісник Чернівецького ун-ту. Філософія.* 2014. Вип. 726-727. С. 92 - 97. URL :

http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvchu_fil_2014_726-727_20

18. Онуфрійчук Р. В. Методологічна легітимізація багатомірної моделі реальності в сучасній філософії науки. *Гілея : науковий вісник*. 2013. № 72. С. 312 - 316. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2013_72_60.

19. Поліщук О. П. Інтуїтивне мислення. *Практична філософія*. Київ, 2003. № 2. С. 37 - 44. URL : <http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/8781>

20. Поліщук, О. П. Постнекласична наука: соціально-гуманітарний поворот. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2010. № 53. С. 3-7. URL : <http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/4563>

21. Самардак М. М. «Критична теорія» науки Франкфуртської школи (до 80-ліття Франкфуртського інституту соціальних досліджень). *ВІСНИК Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2003. № 12. С. 19 - 23. URL : <http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/94>

22. Самборська О. Кореляція епістемних і метафізичних аспектів у сучасній філософії науки. *Науковий вісник Чернівецького ун-ту. Філософія*. 2011. Вип. 561-562. С. 60 - 64. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvchu_fil_2011_561-562_13

23. Саух П. Ю. Феномен наукової школи в контексті реалій сучасної науки. *Становлення і розвиток науково-педагогічних шкіл : проблеми, досвід, перспективи : зб. наук. праць*. 2012. С. 44 - 51. URL : <http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/18412>

24. Свінцицька О. І. Теоретичне підґрунтя інтуїтивізму Б. Кроче. *Актуальні проблеми сучасної філософії та науки: творче, критичне і практичне мислення : зб. наук. праць / [за заг. ред. д.філос.н. Поліщук О. П.]*. 2009. С. 101 - 103. URL : <http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/9919>

25. Сидоренко Л. І. Філософія науки В. И. Вернадського. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Філософія. Політологія*. 2013. Вип. 3. С. 25 - 27. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_FP_2013_3_7

26. Сітько С. П. Квантово-механічна основа багатоманітної диференційної стійкості живого [Електронний ресурс]. *Фізика живого*. 2005. № 1. С. 5-8. URL : <http://www.sergiysitko.org.ua>

27. Спиця Н. В. Філософія науки: від Нового часу до сьогодення *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2012. Вип. 49. С. 152 - 158. URL http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpqgvzdia_2012_49_17

28. Шашкова Л. О. Історичний перспективізм і культурно-історичний проект філософії науки: методологічні паралелі. *Філософські проблеми гуманітарних наук*. 2018. № 1. С. 32 - 37. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fpqn_2018_1_7.